

PODSUMOWANIE

Rola penologii ogólnej w naukach penalnych i polityce karnej

Penologia ogólna ma za zadanie przedstawić pewien usystematyzowany sposób patrzenia na kwestię kary kryminalnej rozumianej jako instytucja prawno-społeczna o charakterze procesualnym. Intencją tego podejścia jest prowadzenie analiz w sposób interdyscyplinarny, pozwalający integrować różne typy wiedzy z zakresu nauk społecznych, które mogą być wykorzystane na użytek szeroko rozumianych praktyk penalnych. Perspektywę poznawczą penologii ogólnej już wiele lat temu określiłem jako integralnokulturową.

W moim przekonaniu w ostatnich dekadach nastąpił bardzo intensywny rozwój poszczególnych dyscyplin nauk społecznych i prawnych. Problemem jest natomiast racjonalna integracja wiedzy pozyskanej za ich pomocą. Jak pisaliśmy już z Jadwigą Królikowską na temat badań integralnokulturowych:

Specjalizacja badań oraz kształcenia nie jest wartością samą w sobie, traktuje się ją raczej jako konieczność praktyczną. W dobie współczesnej jest ona determinowana rozległością wiedzy w obszarze nauk społecznych i prawnych (i nie tylko). Jest więc raczej wynikiem konieczności obiektywnej, a nie zaletą badań czy wykładu. Inaczej mówiąc, z punktu widzenia samego rozwoju wiedzy i zasad metodologii ogólnej, gdyby w danym przypadku można było prowadzić równie wnikliwe i dogłębne badania o charakterze mniej specjalistycznym, należałoby to robić. Podobnie jak w miarę możliwości należałoby w procesie poznania naukowego w nawiązaniu do ogólnych zasad metodologii włączać ustalenia poszczególnych badań specjalistycznych do zespołu szerszej wiedzy. Sformułowane w związku z tymi badaniami twierdzenia należałoby zaś integrować z zespołem twierdzeń budujących określony, usystematyzowany obraz zjawisk powiązanych z badanym fragmen-

tem rzeczywistości społecznej, a więc włączać do szerszej teorii naukowej. Właśnie dlatego z perspektywy badań integralnokulturowych podział na klasyczne dyscypliny naukowe nie powinien być „ontologizowany”. To znaczy, że należy pamiętać o przede wszystkim funkcjonalnym charakterze dyferencjacji dyscyplin społecznych, prawnych i humanistyki, a więc należy unikać hipostazy istnienia całkiem różnych światów społecznych i językowych badanych w poszczególnych naukach. Niezwykle ważny i konieczny podział pracy, w tym pracy badawczej, z punktu widzenia potrzeb poznawczych powinien być wykorzystany instrumentalnie dla zwiększania naszej ogólnej wiedzy o określonym fragmencie rzeczywistości społecznej i normatywnej, a nie jedynie o jego aspektach. Relacja między wiedzą ogólną a szczegółową na dany temat powinna być tak układana, aby w ramach specjalizacji badacz – specjalista z zakresu określonych kwestii prawnych czy społecznych – mógł zawsze odwołać się do szerszego kontekstu społeczno-prawnego badanego przez siebie zjawiska czy wykonywanych przez siebie czynności badawczych lub zawodowych. Można wskazać, że współcześnie nauka dostrzega potrzebę rozwoju badań interdyscyplinarnych prowadzonych na przecięciu kompetencji różnych dyscyplin naukowych. W obszarze takich studiów powstają ważne prace naukowe. Można twierdzić, że w gruncie rzeczy wiele instytucjonalnie wyodrębnianych dyscyplin naukowych (badawczych i dydaktycznych) ma charakter studiów interdyscyplinarnych [...]. Rozwój badań integralnokulturowych jest odpowiedzią na rzeczywistą potrzebę opracowania pewnych ogólnych wskazówek dotyczących integracji wiedzy z zakresu nauk prawnych i społecznych. Integracja taka jest potrzebna i jest aktualnie prowadzona⁶⁵¹.

Tak prowadzone badania pozwalają na spełnienie ogólnego postulatów metodologicznego wszechstronności i bezstronności analiz oraz rozległości wiedzy o przedmiocie badań. Jak pisaliśmy o rozwoju współczesnych badań społecznych:

o ile naukowe badania szczegółowe rozwijają się dynamicznie, o tyle zdolność nauki do przedstawienia względnie spójnego spojrzenia na człowieka i społeczeństwo raczej nie wzrasta. Można to wiązać z odrodzeniem myśli religijnej, która pełni funkcje scalające niezbędne dla zachowania równowagi społecznej, ale w świecie kultury zachodniej zapewne zjawisko to łączy się także z kryzysem światopoglądu modernistycznego, kryzysem, który

---

⁶⁵¹ Jarosław Utrat-Milecki, Jadwiga Królikowska, *Badania integralnokulturowe*, w: *Europejski Ośrodek Studiów Penologicznych. Uniwersytet Warszawski. Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji. Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji. Zakład Prawnych i Społecznych Badań Integralnokulturowych*, red. Jarosław Utrat-Milecki, Jadwiga Królikowska, IPSiR UW, Warszawa 2010, s. 34–35.

określa się odrębnym pojęciem postmodernizmu, późnej nowoczesności, postindustrializmu, czy jak można to określić, parafrazując Giovanniego Sartoriego, postmyślenia. Biorąc pod uwagę ten stan rzeczy, rozwój badań integralnokulturowych można wiązać z nurtem naukowym próbującym przy wszystkich obiektywnych trudnościach podejmować wysiłek racjonalnej, obiektywnie weryfikowalnej integracji naukowej ludzkiego doświadczenia. Warto zaznaczyć, że taka integracja ludzkiego doświadczenia jest istotną potrzebą jednostek i społeczeństw. Wycofanie się nauki z tego zadania powoduje, że zostaje ono przejęte przez inne instytucje, czasami o charakterze religijnym, ale także politycznym czy biznesowym. Wydaje się, że zarówno względy poznawcze, jak i społeczne przemawiają za podejmowaniem przez ludzi nauki syntezy doświadczeń prawnych i społecznych w różnych dziedzinach. [...] Badania integralnokulturowe można traktować jako jedną z propozycji zawierającą pewne wskazówki prowadzenia takich integracyjnych, scalających badań kwestii prawnych i społecznych⁶⁵².

Wskazane w penologii ogólnej założenia badawcze zostały opracowane na podstawie doświadczeń z badań i dydaktyki prowadzonych przeze mnie od 1989 r. w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji na Uniwersytecie Warszawskim. Były ogłoszone po raz pierwszy na zebraniu Polskiego Towarzystwa Naukowego Prawa Karnego prowadzonym przez profesor Genowefę Rejman w 2002 r. Penologia ogólna odnosi te wskazówki do swojego przedmiotu badań. W ramach tych badań możliwe jest przedstawienie takiego ujęcia teoretycznego problemu kary kryminalnej, które umożliwia uzyskanie zintegrowanego obrazu kary kryminalnej jako procesualnie pojętej instytucji prawno-społecznej. Ma to ułatwić ogląd szczegółowych kwestii dotyczących wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych z perspektywy poszczególnych dyscyplin, dla których kara kryminalna może być istotna w ramach nauk penalnych. Odpowiednio można też szerzej wykorzystywać pozyskaną i zintegrowaną w ten sposób wiedzę na temat praktyk penalnych w ramach innych nauk społecznych i humanistyki. Może pozwolić to też wtórnie otworzyć w większym stopniu nauki penalne na dorobek innych dyscyplin nauk społecznych i humanistyki. Staje się też teoretyczną podstawą włączania przedstawicieli innych dyscyplin do szerszej dyskusji na temat kary kryminalnej i polityki karnej.

---

⁶⁵² Ibidem, s. 39–40.

Summary

The role of general penology in the penal sciences and in penal policy

General penology is intended to present a certain systematic way of looking at the issue of criminal punishment understood as a legal and social institution of a procedural nature. The intention of this approach is to conduct analyses in an interdisciplinary manner, allowing the integration of various types of knowledge in the field of social sciences that can be used for the purposes of widely understood penal practices. Many years ago I described the cognitive perspective of general penology as a culturally integrated perspective.

In my opinion, in recent decades there has been a very intensive development of the individual disciplines of social and legal sciences. The problem, however, is the rational integration of knowledge obtained with their help. As Jadwiga Królikowska and I wrote on the subject of culturally integrated research,

The specialisation of research and education is not a value in itself, it is rather treated as a practical necessity. In the modern era, it is determined by the breadth of knowledge in the field of social and legal sciences (and not only). It is therefore the result of an objective necessity rather than an advantage of research or a lecture. In other words, from the point of view of the development of knowledge and the principles of general methodology, if in a given case it were possible to conduct equally profound and in-depth research of a less specialised nature, it should be done, just as, if possible, in the process of scientific cognition, in relation to the general principles of methodology, the findings of individual specialist studies should be incorporated into the broader group of knowledge. The propositions formulated in connection with these studies should be integrated with a set of propositions building a specific and systematic picture of the phenomena

related to the fragment of social reality under research, and thus included in a broader scientific theory. That is why, from the perspective of culturally integrated research, the division into classical scientific disciplines should not be “ontologised”. This means that one should remember, above all, the functional nature of the differentiation of social and legal disciplines, and the humanities, and thus avoid the hypostasis of the existence of completely different social and linguistic worlds under research in individual sciences. From the point of view of cognitive needs, the extremely important and necessary division of work, including research, should be used instrumentally to increase our general knowledge about a specific fragment of social and normative reality, and not only about its aspects. The relationship between general and detailed knowledge on a given topic should be arranged in such a way that, as part of his/her specialisation, a researcher, specialist in the field of specific legal or social issues, can always refer to the broader socio-legal context of the phenomenon he/she investigates, or the research or professional activities he/she performs. It can be indicated that today science recognises the need to develop interdisciplinary research conducted at the intersection of the competences of various scientific disciplines. Important scientific works are being prepared in the area of such studies. It can be argued that, in fact, many institutionally distinguished scientific disciplines (research and teaching) are interdisciplinary studies [...]. The development of culturally integrated research is a response to the real need to develop some general guidelines for the integration of knowledge in the field of legal and social sciences. Such integration is needed and is currently underway.⁵

The research conducted in this way makes possible the fulfilment of the general methodological postulate of the comprehensiveness and impartiality of analyses as well as extent of knowledge about the subject of the research. As Jadwiga Królikowska and I wrote about the development of contemporary social research,

while scientific research is developing dynamically, the ability of science to present a relatively coherent view of man and society is unlikely to increase. This can be associated with the revival of religious thought, which performs integrating functions necessary to maintain social balance, but in the world of Western culture this phenomenon is probably also associated with the crisis

---

⁵ Jarosław Utrat-Milecki, Jadwiga Królikowska, *Badania integralnokulturowe, in: Europejski Ośrodek Studiów Penologicznych. Uniwersytet Warszawski. Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji. Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji. Zakład Prawnych i Społecznych Badań Integralnokulturowych*, eds Jarosław Utrat-Milecki, Jadwiga Królikowska, IPSiR UW, Warszawa 2010, pp. 34–35.

---

of the modernist world-view, a crisis that is defined as a separate concept of post-modernism, late modernity, post-industrialism, or it can be described by paraphrasing Giovanni Sartori's post-thought. Taking into account this state of affairs, the development of culturally integrated research can be associated with the scientific trend that, with all objective difficulties, tries to make a rational and objectively verifiable scientific integration of human experience. It is worth noting that such integration of human experience is a vital need of individuals and societies. As science withdraws from this task, it is taken over by other institutions, sometimes of a religious, but also a political, or business nature. It seems that both cognitive and social considerations support people in undertaking a synthesis of legal and social experiences in various fields. [...] Culturally integrated research can be treated as one of the proposals containing some guidelines for conducting such integrative and unifying research on legal and social issues.⁶

The research assumptions indicated in general penology have been developed on the basis of my experience in research and teaching since 1989 at the Institute of Social Prevention and Resocialisation at the University of Warsaw. They were first announced at a meeting of the Polish Scientific Society of Criminal Law chaired by Professor Genowefa Rejman in 2002. General penology applies these general guidelines to its subject of research. As part of this research, it is possible to present such a theoretical approach to the problem of criminal punishment, which makes possible an integrated image of criminal punishment as a legal and social institution understood procedurally. This is to facilitate the view of detailed issues relating to the criminal justice system from the perspective of individual disciplines for which criminal punishment may be important in penal science. Accordingly, one can also make more extensive use of the thus acquired and integrated knowledge about penal practices in other social sciences and in the humanities. This may also help penal sciences to be reopened to a greater extent to the achievements of other disciplines of social sciences and the humanities. It also becomes the theoretical basis for involving representatives of other disciplines in a broader discussion of criminal punishment and criminal policy.

---

⁶ Ibidem, pp. 39–40.